

Sahaparonien paluu

Markku Kuisma: Saha. Tarina Suomen modernisaatiosta ja ihmisistä jotka sen tekivät. Sil-tala, 2011. 235 s.

Markku Kuisma palaa uusimmassa teoksessa *Saha – tarina Suomen modernisaatiosta ja ihmisistä jotka sen tekivät* oman lempilapsensa, eli Suomen metsäteollisuuden historian pariin. Kirja pitää sen minkä otsikossaan lupaa. Se on kompakti, populaaristi kirjoitettu yleisesitys siitä, miten puun sahauksesta tuli vähitellen Suomen suurin vientiteollisuusala, joka lopulta tahditti koko muun yhteiskunnan kehitystä.

Teos jakaantuu kronologisesti kolmeen osaan: muutospaineisiin, käänteeseen ja sahateollisuuden läpimurtoon. Ensimmäisessä osassa Kuisma osoittaa, kuinka Suomen sahateollisuuden edellytykset syntyivät osana kansainvälisten markkinoiden muutosta, joka sai alkunsa Britannian vapaakauppapyrkimyksistä. Puutavaran viennin rajoitusten ja tullien asteittainen poistaminen ei kuitenkaan yksinään riittänyt, vaan lisäksi tarvittiin uusia teknologisia edistysaskeleita tuotannon, tiedonkulun ja liikenteen parissa sekä yrittäjiä, jotka ottivat nämä käyttöön omassa liiketoiminnassaan.

Suomessa nämä pioneirit, jotka rohkeasti lähtivät uudistamaan vanhaa esiteollista kustannusjärjestelmäänsä, löytyivät kauppahuoneiden omistajista. Kauppahuoneiden vientikauppa oli aikaisemmin perustunut talonpoikien tervanpolttoon ja käsisahaukseen. Nyt uusi teknologia, vesisaha, mahdollisti pääoman, raaka-aineiden ja työvoiman keskittämisen tuotantolaitoksiin, jotka edustivat samalla korkeampaa jalostusastetta ja huomattavasti laajamittai-

sempaa tuotantoa. Edistyksen jarruksi muodostuivat senaatin pelko Suomen metsien loppumisesta ja sen seurauksena säädetty sahauskiintiöt.

Kääntekeuhkoinen uutta suurteollisuutta syntyi lopulta poliittisella päätöksellä. Valtio omisti valtaosan suomalaismetsistä, jotka eivät kuitenkaan tuottaneet juuri mitään. Tähän haluttiin nyt muutos. Valtion kassan vaurastuttaminen edellytti puun hinnan nostamista lisäämällä metsätuotteiden kysyntää. Tämä puolestaan edellytti sahateollisuuden vapauttamista säännöstelyn kahleista. Ennen sahateollisuuden lopullista läpimurtoa oli ratkaistava tuotantoa hidastanut kuljetusongelma. Joki-uitot, Saimaan kanava, rautatie, höyrylaivat olivat innovaatioita, jotka kaikki osaltaan vaikuttivat sahateollisuuden tuotantoprosessin tehostumiseen. Matka metsästä ostajalle oli nimittäin vuosien mittainen taival, josta erilaisten laatu-ongelmien takia kärsivät sekä puun ostajat että jatkuvasti muuttuvien hintojen seurauksena myös kotimaiset sahapatruunat. Höyry-sahauksen yleistyessä sahalaitekset siirtyivät sisämaasta suurten jokien suulle ja rannikolle, josta puolestaan oli hyvät laivayhteydet maailmanmarkkinoille. Lennätinteknologian kehitys puolestaan mahdollisti yhä nopeamman tietonsiirron maiden ja lopulta jopa eri mantereiden välillä. Kaikestään huolimatta murros ei tapahtunut yhden yön aikana, vaan kyse oli vuosikymmenten mittaisesta prosessista, jonka moottorina olivat ulkomaista teknologiaa ja tietotaitoa suomalaisiin oloihin soveltaneet sahayrittäjät.

Lopullinen läpimurto sahateollisuudessa koettiin vasta kahden ankaran kriisin jälkijunassa 1800-luvun jälkipuoliskolla. Maata koettelivat ensin nälkävuodet ja sen jälkeen New Yorkista alkunsa saanut talouslama, joka verotti vientivetoista sahateollisuutta an-

karalla kädellä. Kuisma osoittaa, että koettelemukset vahvistivat ja pakottivat suomalaisen sahateollisuuden käymään läpi rakennemuutoksen, joka myöhemmin kantoi jälleen hedelmää. Yrittäjät ja teknologia ovat Suomessa olleet vuosien saatossa tuontitavaraa. Tämä pätee myös sahateollisuuteen, joka kasvaakseen tarvitsi ulkopuolisia virikkeitä, yrittäjiä ja ennen kaikkea taloudellisia voimavaroja. Tästä huolimatta suorat ulkomaiset investoinnit suomalaisen sahateollisuuden kehitykseen jäivät lopulta merkitykseltään varsin vähäisiksi. Sen sijaan huomattavasti suurempi merkitys kehityksen kannalta oli ulkomailta hankituilla koneilla ja tietotaidolla. Pudentuspelin voittajiksi eivät valikoituneet ulkomaiset tai kotimaiset spekulantit, jotka nousukauden myötä olivat ilmestyneet alalle, vaan perinteiset kauppahuoneet, joiden rahoituspohja ja useiden sukupolvien ajan vahvistunut, keskinäiseen luottamukseen perustunut liikeverkosto kesti myös kansainvälisten markkinoiden heilahtelut.

Kuisman kirjoitustyylillä on oiva esimerkki siitä, miten historiantutkimusta tulisi popularisoida suuremmalle yleisölle. Teos ei sinänsä sisällä paljoakaan uutta, vaan toistaa pitkälti samoja asioita kuin esimerkiksi Kuisman aikaisempi teos *Metsäteollisuuden maa*. Tästä huolimatta Saha antaa erittäin hyvän ja asiantuntevan yleiskuvan siitä, miten pitkä ja monitahoinen kehitysprosessi sahateollisuuden synty itse asiassa oli 1700–1800-lukujen suomalaisessa yhteiskunnassa. Lisäksi on sanottava, että kirjoittaja onnistuu, ikään kuin rivien välissä, tarjoamaan pureskeltavaa myös asiaan enemmän vihkiytyneille lukijoille. Lisäksi kirjan lukuisat esimerkit nostavat erilaisten rakenteellisten muutosten takaa esiin niitä yksittäisiä metsäteollisuusyrittäjiä, jotka lopulta toimivat kaiken keskiössä.

Kaiken kaikkiaan Kuisman kirja tarjoaa valaisevan kuvauksen siitä, miten pieni ja syrjäinen Suomi liitettiin osaksi maailmantaloutta ja kuinka maan johtavaksi kasvaneella teollisuudenhaaralla on ollut oma tärkeä osansa suomalaisen yhteiskunnan rakentajana. Kirja tarjoaa myös lyhyen katsauksen siihen, mitä metsä- ja sahateollisuudessa tapahtui 1900-luvun alussa. Samalla se antaa lukijoilleen viitteen siitä, että tälle tutkimukselle on luvassa jatko-osa, kemiallisen puunjalostuksen läpimurrosta – ja mielestäni sitä myös kannattaa odottaa.

– JARKKO KESKINEN